

“Ədəbiyyat qəzeti”nin baş redaktoru Azər Turana

Hörmətli baş redaktor

“Ədəbiyyat qəzeti” müstəqillik dövrü milli mətbuatımızda mədəniyyətin və ədəbi məfkurənin sönməz məşəli məqamındadır. Onun işığında açılan pəncərədən dünya ədəbiyyatının ədəbi abidələri, fikir karvanı ilə də tanış oluruq. Ona görə də “Ədəbiyyat qəzeti” oxucuların stolüstü ayrılmaz həmsöhbətinə çevrilmişdir. Cənubi Azərbaycan ədəbiyyatına diqqətinizə görə sağ olun.

Tarixi ədalətsizlik ucbatından Azərbaycan torpaqlarını parçalayan imperialist dövlətlər işğal etdikləri ərazilərdə uzun illər yerli xalqların maddi-mədəni sərvətlərini özünküləşdirmiş, dilini, dinini, milli mənsubiyyətlərini unudurmağa çalışmışlar.

Azərbaycanın şimal və cənubunda mürtəce siyasətin inadlı təzyiq və qadağalarına məruz qalan yerli əhali dilini, dinini və milli adət-ənənələrini qoruyub saxlamış, zaman-zaman azadlığı, istiqlalı uğrunda mübarizə aparmışlar. Səttərhan, Xiyabani və Pişəvəri hərəkatları xalqımızın şanlı qəhrəmanlıq tarixi olmuşdur. Bu gün də cənubda 45 milyon azəri türkü mənəvi bütövlüyünü, dilini, dinini, adət-ənənələrini qoruyub saxlayır.

Ümummilli lider Heydər Əliyev sovet hakimiyyəti dövründə öz nüfuz və vəzifəsinə güvənərək cənubi Azərbaycan xalqının həyat tərzini, adət-ənənəsi, tarixi ilə maraqlanır, mənəvi əlaqələrin möhkəmlənməsinə çalışırdı. Azərbaycan Sovet yazıçıları qurultayında cənublu yazıçılarla sıx əlaqə yaratmaq, onlara qayğı göstərmək üçün yazıçılar birliyi tabeliyində müəyyən qurumun yaradılması onun bilavasitə təşəbbüsü ilə bağlıdır. Xalq şairi Balaş Azəroğlu on ildən artıq yazıçılar birliyində katib vəzifəsində çalışmışdır. Yeri gəlmişkən deyim ki, dahi Heydər Əliyev qadağalar dövründə bu cəsarətli addımı atmaqla, yeni ənənə yaratdı.

Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin Mətbuat xidməti 18 fevral 2019-cu il tarixli bəyanatında “Birlik adlanan Yazıçılar İttifaqında heç vaxt ayrıca Cənubi Azərbaycan katibliyi olmadığını” bildirir. Bəyanatda deyilir: “1981-ci il iyunun 12-13-də Azərbaycan Yazıçılarının Qurultayında Cənubi Azərbaycan Ədəbiyyatının ən nüfuzlu nümayəndəsi, Xalq şairi Balaş Azəroğluna Cənubi Azərbaycan ədəbiyyatı ilə məşğul olmaq həvalə edildi”.

Heç kəs inkar edə bilməz ki, Sovet və İran dövlətləri hakimiyyətdə olduqları dövrdə şimali Azərbaycanla “İran Azərbaycanı” arasında ədəbi-mədəni əlaqələr yasaq edilmişdi. Belə bir məqamda Azərbaycan Yazıçılar İttifaqında Balaş Azəroğlunun katib də olsa, təyin olunması böyük hadisə idi. Ulu öndər Heydər Əliyevin bilavasitə göstərişi ilə bu təşəbbüs baş tutmuşdur. Xalq şairi Balaş Azəroğlu katib işlədiyi dövrdə müəyyən işlər gördü. Cənubi Azərbaycan Ədəbiyyatının tədqiqi və təbliği sahəsində imkan daxilində bacarığını əsirgəmədi.

Ölkəmizdə müstəqillik bərpa olunduqdan sonra düşünmək olardı ki, Azərbaycan Yazıçılar Birliyində cənubla ədəbi-mədəni əlaqələrin gücləndirilməsi ilə ciddi məşğul olacaqlar. Təəssüf ki, hələ indiyədək katib vəzifəsi bərpa olunmamışdır. Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin rəsmi sənədində Sayman Aruzun “Cənub ədəbiyyatı sahəsinin rəhbəri vəzifəsi”ne təyin olunması göstərilmişdir. Bəyanatda yazılmışdır: “Yazıçılar Birliyində Cənubi Azərbaycan üzrə məsləhətçi Sayman Aruz səmərəli fəaliyyət göstərir”. Sayman Aruz Cənubi

bi Azərbaycan şeir və ayrıca qəzəl antologiyası, ümumən 57 kitab cənubda, 25-26 kitab da bu tayda nəşr etdirməyə nail olmuşdur. Cənubi Azərbaycan Ədəbiyyatının geniş yayılmasına çalışmışdır.

Sayman Aruzun birlikdə fəaliyyəti dövründə Cənubi Azərbaycanla bağlı səmərəli işləri təkbaşına görməsi hamıya bəllidir. Lakin onu indiki halda dərya kənarında aciz, boynubükük, köməksiz qalan üzgüçüyə bənzətmək olar. Görəsən, bu sahildən o biri sahilə kömək olmadan üzə biləcəkmi?. Çətin!..

Cənubi Azərbaycan ədəbiyyatına ögey münasibət yolverilməzdir. Ulu öndərin ənənəsinin davam etməsi vacibdir. Yazıçılar Birliyində Cənubi Azərbaycan Ədəbiyyatı üzrə müavin vəzifəsinin bərpası günün tələbidir. O taylı-bu taylı bir-birindən ayrı düşmüş soydaşlarımızın mənəvi birliyinə, ədəbi-mədəni əlaqələrinə vicdanla xidmət etmək şərəfidir. Bu hər birimizin vətəndaşlıq borcumuz, müqəddəs vəzifəmizdir.

Ulu öndər Heydər Əliyevin göstərişi ilə 1976-cı ildə Azərbaycan Elmlər Akademiyasının Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutunda Xalq yazıçısı, akademik Mirzə İbrahimovun təşkil etdiyi Cənubi Azərbaycan ədəbiyyatı şöbəsi iki yüz illik dövrün milli-mənəvi sərvətinin-folklorun, ədəbi-tənqidi fikrin, ədəbiyyatşünaslığın elmi aspektdə öyrənilməsinə yol açdı. Bu gün də cənub ədəbiyyatının elmi araşdırma mərkəzində Mirzə İbrahimovun layihəsi əsasında faydalı işlər görülməkdədir.

Hörmətli Azər Turanın təşəbbüsü ilə “Ədəbiyyat qəzeti”ndə milli ədəbiyyatımızın ayrı-ayrı problemlərinə həsr olunmuş “müzakirə saati” ədəbi ictimaiyyət tərəfindən maraqla qarşılır.

“Ədəbiyyat qəzeti”nin 2019-cu il 9,16 fevral tarixli saylarında “Cənubi Azərbaycan ədəbiyyatı: tarixdən bu günə” müzakirə saatinin keçirilməsinə həsr edilməsi ədəbi hadisə, həm də milli irsə qədirdanlıq kimi dəyərlidir.

Geniş müzakirədə “Ədəbiyyat qəzeti”nin baş redaktoru Azər Turanın və Elnarə Akimovanın təşkilatçılığı ilə Xalq şairi Sabir Rüstəmxanlının, AYB Cənub ədəbiyyatı sahəsinin rəhbəri Sayman Aruzun və AMEA Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutunun Cənubi Azərbaycan ədəbiyyatı şöbəsinin elmi əməkdaşları-filologiya üzrə fəlsəfə doktorları Pərvanə Məmmədli və Esmira Şükürovanın iştirakı xoşdur, minnətdarlıq hissi oyadır. Çünki müzakirədə iştirak edənlər-filologiya elmləri doktoru Elnarə Akimovanın təqdim etdiyi kimi, ictimaiyyətin mütəxəssis kimi tanıdığı, cənub ədəbiyyatı sahəsində müəyyən xidmətləri olan elmi işçilərdəndir.

Müzakirə Cənubi Azərbaycan ədəbiyyatının problemlərini “tarixdən bu günə” tam əhatə etməsə də, olduqca maraqlı və faydalı fikirləri ilə diqqəti cəlb edir.

Xalq şairi Sabir Rüstəmxanlı öz çıxışında o taylı-bu taylı Azərbaycanın aktual problemlərindən danışdı, müasir dövrün tələbinə uyğun bir sıra zəruri təklifini bildirdi. Müasir dövrdə cənubi Azərbaycanla ədəbi, mədəni əlaqələrin gücləndirilməsinin vacibliyindən danışdı. Ədəbiyyatımızın, tariximizin məktəblərimizdə bütöv öyrənilməsinə, tədqiqat əsərlərinin yazılmasına, kitab nəşrinə diqqət yetirilməsinə yüksək qiymətləndirdi. Lakin bu gün mətbuatda, televiziya, eləcə də əsrlərdən bəri ədəbi irsin, şifahi xalq ədəbiyyatının istənilən sə-

viiyədə öyrənilməsinin, müasir dövrdə bədii yaradıcılıqla məşğul olan yazıçılara qayğının yetərinə olmamasını bildirdi. Sabir Rüstəmxanlı dedi: “Yazıçılar Birliyində Güney Azərbaycanla bağlı katibliyin yaranmasını mütləq hesab edirəm. Çünki əbədi təsir var. Ya akademiya, ya ondan kənarında Güney Azərbaycanla bağlı institut-tədqiqat mərkəzi yaranmalıdı. Əslində, akademiya daxilində ayrı-ayrı institutların tərkibində müxtəlif şöbələr şəklində var. Tarix, Ədəbiyyat və bir neçə digər institut da var. Hamısı bir yerə yığılmalıdır. Mətbuat orqanı olmalıdır. Bu, İranla münasibətlərə təsir etmir. İranın burada 30 mədəniyyət mərkəzi var. Biri də bununla bağlı olsun da. Güney Azərbaycan İnstitutu yaradaq ki, elmi tədqiqatlarla məşğul olsun. Təəssüf ki, Güney Azərbaycanın əhalisinin böyük bir hissəsi dünyanın müxtəlif ölkələrində yaşayır. Diaspor işini inkişaf etdirməliyik ki, xaricdə onlarla əlaqələrimizi yaxınlaşdıraq. Bu məsələyə diqqət yetirmək olar”.

Sayman Aruz öz çıxışında Sabir Rüstəmxanlının təkliflərini zamanın tələbi kimi qiymətləndirdi. Xatırladı ki, ulu öndər Heydər Əliyevin təşəbbüsü 1981-ci ildə Azərbaycan Yazıçıları Birliyində Cənubi Azərbaycan ədəbiyyatı üzrə xüsusi qurum olmasını mən də eşitmişdim. Xalq şairi Balaş Azəroğlu 11 il katib vəzifəsində işləmişdir. “Güneyin səsi”, “Güney News” saytlarının da bərpa olunması işimizə çox kömək olardı.

Azər Turan öz çıxışında müzakirənin axarını ədəbi müstəviyə yönəltdi. O, Cənubi Azərbaycanda “modern poeziyanın inkişafının vüsətə baş verməsindən” danışdı. Bu aləmdə Bərahərinin, Əhməd Şamlu, Fəruq Fərruxzad poeziyasının tədqiqatına cəlb edilməməsinə xatırladı.

Kiminsə ortaya atdığı “İran Azərbaycanı deyilməlidir” sözüne cavabında Azər Turan dedi: “Heç kəs diktə edə bilməz ki, Vətəninizi bütöv görməyin... vətənimizi bütöv sevmək üçün kimdənsə izn almalı deyilik ki... biz bir ədəbiyyat adamı olaraq, düşüncə insanı kimi vətənimizi, ədəbiyyatımızı bütöv görürüksə, bu bizim qürurumuz, haqqımızdır”.

“Cənubi Azərbaycan”, “Cənubi Azərbaycan Ədəbiyyatı” deyilişinin də müzakirəyə ehtiyacı yoxdur. 1976-cı ildə Xalq yazıçısı, akademik Mirzə İbrahimov Sovet dövründə “qranit qadağa” maneəsini rədd edərək öz vətənimizi və dəyərlərini istədiyimiz kimi, necə varsa elə adlandırıb ictimaiyyətə təqdim edibdir.

Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Pərvanə Məmmədli öz çıxışında Rza Bərahəni yaradıcılığı, Qulamhüseyn Saidi haqqında məlumat verdi: Məşrutə inqilabı, Xiyabani və Rişəvəri xalq hərəkatı, İslam inqilabı dövrləri xalqın özünüdərk və özünüfəadəsində ədəbiyyatın rolundan danışdı. O dedi ki, “İctimai təlatümlərdən sonra milli oyanış ədəbiyyatı şeiri vətənə, xalqa qulluq etməyə yönəlmişdi. Yeni şeir yeni ideyalar axarı gətirmiş, ədəbiyyatda yeni istiqamətlər yaratmışdı”.

Cənubi Azərbaycan ədəbiyyatına həsr olunmuş “Müzakirə saati”nda Elnarə Akimovanın dedi ki, “mənəvi xəzinənin bitmə bilməyən dərininə varıqca şəxələnən mövzunun bəzi aspektləri” gündəmə gətirildi, öz təsiri ilə oxucular tərəfindən razılıqla qarşılandı.

Teymur ƏHMƏDOV,
AMEA-nın Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutunun Cənubi Azərbaycan şöbəsinin müdiri, filologiya elmləri doktoru, professor.